

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Blaž Koželj

Glasovanje iz tujine na parlamentarnih volitvah

diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Blaž Koželj

mentor: izr. prof. dr. Damjan Lajh

Glasovanje iz tujine na parlamentarnih volitvah

diplomsko delo

Ljubljana, 2012

ZAHVALA

Najlepša hvala mentorju, izr. prof. dr. Damjanu Lajhu za koristne informacije in iskrene besede.

Hvala Marku Golobiču in Nini Mujagić iz Državne volilne komisije za pomoč.

Hvala družini za potrpljenje in prijateljem za veselje.

Hvala Poloni za smeh in ljubezen.

Glasovanje iz tujine na parlamentarnih volitvah

Veliko število ekonomskih izseljencev, političnih emigrantov in vse večja mobilnost prebivalstva so vplivali, da je pojem glasovanja iz tujine prerasel idejo in našel svoje mesto v zakonodaji več kot polovice modernih državah. Diplomsko delo Glasovanje iz tujine na parlamentarnih volitvah preučuje volilne pravice tistih državljanom, ki zaradi stalnega ali začasnega bivanja v tujini ne morejo glasovati na voliščih v domovini. V prvem delu opisuje položaj slovenskih in hrvaških izseljencev ter navede razloge za njihovo izseljevanje. V nadeljevanju predstavi pojem volilne pravice in z njo povezanih omejitev ter ureditev volilne pravice v obravnavanih državah. V drugem delu predstavi vse možne oblike glasovanja iz tujine: glasovanje po pošti, preko interneta, na veleposlaništvih in preko posrednika ter prednosti in slabosti posameznih načinov. Ugotovitve iz teoretskega dela smo uporabili v analizi, kjer smo na podlagi rezultatov parlamentarnih volitev v Sloveniji leta 2008 in na Hrvaškem leta 2007 ugotovili, v kolikšni meri glasovi iz tujine vplivajo na končni volilni rezultat. Vpliv na volilni rezultat pa ni odvisen le od števila izseljencev, ampak tudi od zakonske ureditve glasovanja iz tujine. Hrvaška ureditev omogoča, da izseljenci volijo kandidate v svoji volilni enoti, v Sloveniji pa se glasovi izseljencev prerazporedijo po okrajnih volilnih komisijah.

Ključne besede: volitve iz tujine, volilne pravica, izseljevanje, Slovenija, Hrvaška.

Voting from abroad in the parliamentary elections

Large number of social and political emigrants and a greater mobility of inhabitants influenced that the concept of voting from abroad has grown out of the idea and found its place in legislation of more than a half of the modern national states. The thesis Voting from abroad in the parliamentary elections discusses the right to vote of citizens who are unable to vote in polling stations in their motherland due to the permanent or temporary residence abroad. In the first part it describes the situation of Slovene and Croatian expatriates and stating the reasons for their emigration. It continues with presentation of the right to vote and its restrictions and regulations in treated countries. In a second part it introduces all possible types of voting from abroad: postal voting, e-voting, personal and proxy voting and their advantages and disadvantages. The results presented in the theoretical part of the thesis were applied to the empirical part, on the basis of the results of Slovenian and Croatian parliamentary elections in 2008 and 2007 to determine to what extent the votes from abroad affect the final election's result. Impact on the electoral result is not dependent only on the number of expatriates, but also on a legal arrangements of voting from abroad. Croatian expatriates vote their candidates in a special constituency, but the votes of Slovene expatriates are redistributed to different electoral districts.

Key words: voting from abroad, right to vote, emigration, Slovenia, Croatia.

Kazalo

Uvod.....	7
1.1 Raziskovalne metode in tehnike.....	7
1.2 Hipoteze	9
1.3 Potek dela in cilji.....	9
2 Položaj izseljencev	11
2.1 V Sloveniji.....	12
2.2 Na Hrvaškem.....	13
3 Volilna pravica.....	15
3.1 Omejitve volilne pravice	16
3.1.1 Omejitve, povezane z državljanstvom in s stalnim bivališčem	17
3.1.2 Omejitve, povezane z vprašanjem kompetenc posameznikov.....	18
3.1.3 Omejitve, povezane z vprašanjem avtonomije posameznikov	19
3.2 Volilna pravica v Sloveniji.....	19
3.2.1 Zakon o evidenci volilne pravice (ZEVP) – izvedbeni zakon.....	19
3.2.2 Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ).....	20
3.2.3 Evidenca volilne pravice.....	20
3.2.4 Evidenca volilne pravice državljanov RS, ki nimajo stalnega prebivališča v Sloveniji.....	22
3.3 Volilna pravica na Hrvaškem.....	23
4 Načini glasovanja iz tujine.....	23
5 Primerjava sistema volitev iz tujine med Slovenijo in Hrvaško	26
5.1 Volitve iz tujine v Sloveniji	27
5.1.1 Volitve po pošti iz tujine.....	28

5.1.2	Volitve na diplomatsko konzularnem predstavništvu – DKP.....	29
5.2	Volitve iz tujine na Hrvaškem.....	29
6	Analiza rezultatov	31
6.1	Volitve v Državni zbor, 21. 9. 2008.....	31
6.2	Volitve v hrvaški Sabor, 25. 9. 2007.....	33
7	Sklep	35
8	Literatura.....	38

Priloge

Priloga A:	Število volilnih upravičencev v izseljenstvu – Slovenija.....	41
Priloga B:	Rezultati po voliščih DKP, kjer se je ugotavljal izid.....	43
Priloga C:	Število oddanih glasovnic na DKP in pošiljke po pošti, poslane na DKP	47
Priloga Č:	Rezultati v 11. volilni enoti na volitvah v hrvaški parlament 2007.....	48

Uvod

Volilna pravica je temeljna politična pravica in najpomembnejši element volilnega sistema oziroma političnega sistema nasploh. Volitve so možnost, ki jo imamo volilni upravičenci, da oblikujemo predstavniška telesa, zato lahko rečemo, da so osrednji politični dogodek v demokratičnih državah. Ustava Republike Slovenije že v 3. členu oblast podeljuje ljudstvu, ki jo državljani in državljanke izvršujejo neposredno z volitvami. V razvitih demokratičnih državah je volilna pravica praviloma omogočena vsem državljanom, ne glede na njihov spol, status, vero ali stalno prebivališče. Državni zbor Republike Slovenije je julija 2006 sprejel dopolnitve k Zakonu o volitvah v Državni zbor, ki določa postopno uvajanje ženskih kvot, prosojne glasovalne skrinjice in možnost, da lahko v Sloveniji volivci volijo tudi v krajih, kjer ni njihovo stalno bivališče. Eden od namenov zakona je bilo tudi bolj prijazno glasovanje za tiste državljane, ki živijo izven Slovenije. Državna volilna komisija je deset dni pred volitvami za Predsednika Republike leta 2007 poslala volilno gradivo vsem državljanom, ki stalno prebivajo izven meja Republike Slovenije in imajo status izseljenca, ne glede na to, ali so omenjeni državljani izrazili namero po glasovanju. Odločitev je razburila politične stranke in kandidate za predsednika, saj naj bi šlo v tem primeru za politično manipulacijo in prekomerno trošenje proračunskega denarja. Iz omenjenih očitkov sem črpal idejo za diplomsko delo. Želel sem preučiti, koliko slovenskih državljanov živi v tujini, kateri državljani imajo volilno pravico in kako lahko izseljenci in zdomci v najbolj oddaljenih krajih vplivajo na volilne rezultate. Med iskanjem podatkov o slovenskih izseljencih pa sem ugotovil, da se na Hrvaškem ukvarjajo s kar desetkrat večjim številom izseljencev, zato sem se odločil, da v študijo vključim še sosednjo republiko, kjer so prav tako kot v Sloveniji prve demokratične volitve izvedli leta 1990.

1.1 Raziskovalne metode in tehnike

Pri pisanju diplomske naloge si bom pomagal s kvalitativnimi in kvantitativnimi metodami, da bi lahko celovito zajel obravnavano tematiko. Uporabil bom naslednje raziskovalne tehnike:

- Analiza primarnih virov, ker je za poznavanje tematike ključno dobro razumevanje zakonodaje. Preučil bom temeljne ustavne zahteve o volilni pravici, zakonodajo s področja parlamentarnih volitev in evidence volilne pravice.
- Analiza sekundarnih virov, s katero si bom pomagal pri teoretskem osvetljevanju tematike. Za lažje bolj poglobljeno razumevanje zakonodaje, si bom pomagal s komentarji zakonov. Potrebno je poudariti, da ne obstaja veliko znanstvene literature, ki bi osvetljevala različne načine glasovanja, čeprav je to precej razširjeno. Ugotovil sem, da raziskovalce bolj zanimajo drugi vidiki raziskovanja volilnega postopka.
- Analiza spletnih virov, s katero bom pridobil podatke o rezultatih in izvedbi volitev. Zaradi lažjega dostopa, bom veliko podatkov o hrvaškem sistemu glasovanja iz tujine in položaja izseljencev pridobil na straneh hrvaške volilne komisije.
- Opazovanje z udeležbo. Zaradi pomanjkanja literature s preučevanega področja, bo opazovanje z udeležbo ključna raziskovalna tehnika. Delo na Državni volilni komisiji, kjer sem se med drugim ukvarjal tudi z glasovanjem iz tujine, bo v veliki meri pripomoglo k lastnemu razumevanju same tematike, volilnih postopkov in praktičnega delovanja volitev iz tujine. Kar sem se naučil na delovnem mestu namreč ni zapisano v nobeni literaturi, zato bom te izkušnje s pridom uporabil. Prednost opazovanja z udeležbo je namreč ta, da raziskovalcu omogoča spoznati bolj temeljito in poglobljeno razumevanje tematike. V času dela na Državni volilni komisiji so mi bili dostopni tudi marsikateri interni podatki, ki niso bili javni. Z dovoljenjem nadrejenih jih bom lahko uporabil, vendar jih ne bom mogel natančno citirati, ker mnogi niso bili nikoli izdani, saj so služili kot delovno gradivo ali vmesni rezultati. S pomočjo raziskovanja z udeležbo sem torej ne le pridobil podatke, ki jih sicer ne bi mogel, temveč tudi spoznal način in potek dela, ki je potreben za omogočanje glasovanja iz tujine.
- Družboslovni intervju s strokovnjakom s področja izseljenstva. Ideološka usmerjenost izseljencev je javnosti precej jasna, a predvidevamo, da ima morda stroka drugačen pogled na obravnavano tematiko, predvsem pa razpolaga s primarnimi podatki o izseljevanju.

V diplomski nalogi bomo primerjali načine glasovanja iz tujine in njihovega vpliva na končne volilne rezultate, zato je pričujoče delo primerjalno raziskovanje. Glede na to, da so mi podatki o

primeru Slovenije zaradi dela na Državni volilni komisiji lažje dostopni, bo večji del primerjalne študije temeljil na analizi pravne podlage in sistemu glasovanja iz tujine na primeru Slovenije. Vseeno bo primer Hrvaške zadostno zastopan, konec koncev bo služil kot kontrolna spremenljivka.

1.2 Hipoteze

Za potrebe raziskovanja omogočanja volilne pravice državljanov, ki so na dan volitev iz kakršnegakoli razloga v tujini, bomo poskušali potrditi oziroma zavreči naslednje hipoteze, ki jih bomo tekom raziskovanja poskušali potrditi ali zavreči.

H1: Volilna zakonodaja Republike Slovenije omogoča glasovanje v tujini vsem državljanom, ne glede na to, kje imajo prijavljeno stalno prebivališče.

H2: Volilna zakonodaja Republike Hrvaške omogoča glasovanje v tujini vsem državljanom, ne glede na to, kje imajo prijavljeno stalno prebivališče.

H3: Zaradi velikega števila slovenskih izseljencev lahko njihovi glasovi vplivajo na rezultat volitev.

H4: Zaradi velikega števila hrvaških izseljencev lahko njihovi glasovi vplivajo na rezultat volitev.

1.3 Potek dela in cilji

V prvem delu diplomske naloge bomo predstavili področje zagotavljanja volilne pravice in omejitev, ki so povezane s njihovo pridobitvijo ter tematiko migracij in razlogov za migracije. Poskušali bomo ugotoviti, koliko slovenskih migrantov živi v posameznih državah in kdaj ter zakaj so se izseljevali. V javnosti so se namreč pojavljale govorice, da si zaradi Slovencev iz argentinske diaspore določena politična opcija kupuje volilne glasove. S podatki, pridobljenimi na Uradu Vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu, bomo poskušali sklepati, če so izseljenci lahko bolj naravnani k posamezni politični ideologiji. Te ugotovitve bomo prenesli v analizo

rezultatov volitev v Državni zbor iz leta 2008 in volitev v hrvaški Sabor leta 2007 ter tako ugotovili, če so bojzani posameznih političnih strank o volilnem inženirstvu upravičene.

Volitve same so zapleten proces, še bolj zapleten pa postane, ko ni dovolj, da volivcem ponudiš le volišča v krajevnih uradih, šolah ali zasebnih bivališčih, temveč je potrebno vzpostaviti postopke, s katerimi omogočiš, da volivci lahko glasujejo na veleposlaništvih, po pošti iz tujine, preko posrednika ali preko interneta. S pomočjo študije *Voting from abroad*, ki jo je leta 2007 izdal IDEA (Institute for democracy and electoral assistance), bomo predstavili načine glasovanja iz tujine in ugotovili, katerim skupinam volivcev je glasovanje v teoriji omogočeno. Predstavili bomo načine glasovanja, ki ju omogočata Slovenija in Hrvaška ter postopke od vložitve zahteve za glasovanje do ugotavljanja rezultatov.

Iz zbranih podatkov o izseljencih in zdomcih bomo poskušali potegniti vzporednico med izseljenci po posameznih državah ter morebitnem odrazu na volilnem rezultatu. Predvidevamo, da na sam vpliv glasov iz diaspore ne vplivajo le izseljenci, temveč tudi zakonska ureditev sistema volitev iz tujine, zato bomo v točkah ključnih za raziskavo primerjali zakona o volitvah poslancev.

2 Položaj izseljencev

Študija inštituta IDEA nam pove, da je od 214 obravnavanih držav, 115 takih, ki imajo pravno podlago za izvajanje volitev iz tujine. Nakatere države sicer nimajo vzpostavljenega sistema glasovanja iz tujine, so se pa nekoč v preteklosti le – tega že poslužile, največkrat v primeru referendumu o samostojnosti (Braun in Gratschew 2007, 3).

Leta 2000 je bilo na svetu približno 175 milijonov mednarodnih migrantov, kar pomeni, da vsak 35 človek ne živi v matični državi. Leta 1960 je bilo število izseljencev skoraj dva in polkrat manjše, natančneje 76 milijonov, celotna svetovna populacija pa se je med leti 1960 in 2000 samo podvojila (iz 3 milijard na 6 milijard). Statistike kažejo, da se je koncentracija izseljencev v veliki meri povečala v razvitem svetu, a to le v maloštevilnih državah. Veliko število priseljencev beležijo zlasti v Severni Ameriki, državah EU in celo v državah nekdanje Sovjetske zveze, najmanj pa jih je v Latinski Ameriki, na Karibskih otokih in delih Azije. Podatki razkrivajo, da se je število izseljencev najhitreje povečevalo na koncu osemdesetih let in v začetku devetdesetih, hkrati z razpadom Sovjetske zveze in nastajanjem novih držav na vzhodu evrope in bližnjem vzhodu. Leta 2000 je bilo v sedemdesetih državah vsaj 10% priseljencev, v šestih državah pa so priseljenci predstavljali več kot 60% celotne populacije (Braun in Gratschew 2007, 2).

Morda so na migracije delavcev, študentov, turistov in drugih potencialnih zdomcev najbolj vplivali enostavnost, hitrost potovanja in razvoj komunikacijske tehnologije, posledično pa so tudi potencialni volivci postali dojemljivejši in zahtevnejši do novih volilnih praks in postopkov. Veliko število izseljencev, političnih emigrantov (BiH, Hrvaška, afriške države, kjer poteka državljanska vojna,...), vse večja mobilnost prebivalstva in razvoj novih tehnologij so vplivali, da je pojem glasovanja iz tujine prerasel idejo in našel svoje mesto v zakonodaji več kot 50% modernih držav (Braun in Gratschew 2007, 2).

Volilna baza izseljencev, zlasti v tistih državah, kjer je bilo veliko državljanov zaradi političnih razmer prisiljeno zapustiti domovino, lahko vpliva na volilni rezultat. Politične stranke imajo v

takih primerih različne poglede na participacijo migrantov na volitvah. Če je večja skupina državljanov zapustila državo zaradi političnih razlogov, potem je povsem realno pričakovati, da vladajoča elita ne bo naklonjena širjenju volilne pravice omenjenim državljanom (Braun in Gratschew 2007, 2–3).

2.1 V Sloveniji

Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja deli Slovence po svetu med zdomce in izseljence, ki bivajo v sosednjih državah zunaj območja, opredeljenega kot zamejstvo in v ostalih državah, ki nimajo skupnih meja s Slovenijo (Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj meja).

Zdomci so v tujini začasno; stalno prebivališče imajo prijavljeno v Sloveniji, v tujini pa so začasno. Razlogi za odhod iz matične domovine so v njihovem primeru predvsem ekonomske narave. V večini primerov so naseljeni v državah Evropske unije, saj je največji del zdomske diaspore v Nemčiji, Švici, Franciji, Belgiji in Luksemburgu (Merljak 2011; Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu).

Izseljevanje Slovencev se je postopoma začelo že na prehodu iz 19. v 20. stoletje, prvi večji val izseljevanja pa se je začel v 30. letih 20. stoletja. Veliko število izseljencev se je v tistem času izselilo iz Primorske v čezoceanske države (Argentina, Kanada, ZDA). Izseljenci so se izseljevali predvsem zaradi boljših delovnih razmer, precej pa je na njihovo odličitev vplivalo tudi to, da so imele slovenske družine veliko otrok, ki vsi niso mogli delati v domačem kraju ali večjih krajih v bližini (Merljak 2011; Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu).

Kasneje se je prvič poleg ekonomskega razloga za izseljevanje pojavil tudi politični, saj so bežali pred novim političnim režimom v sosednji Italiji – fašizmom. Množični odhodi iz matične domovine so sledili ob koncu 2. svetovne vojne in se nadaljevali v intervalih še v 50. in 60. letih. Glavni vidik izseljevanja je bil ekonomske narave (»s trehuhom za kruhom«), v obdobju med in po 2. svetovni vojni pa so se izseljevali tudi zaradi bega pred komunizmom. Zanimivo je, da so se v Argentino, kjer biva največ ne-evropskih Slovencev, izseljevali v dveh večjih valovih, a so

bežali pred dvema različnima političnima sistemoma. Za slovenske izseljence je značilno, da so v novih državah ustanavljali slovenske skupnosti, prav v Argentini pa se izseljenci prvega in drugega vala niso nikoli tesneje povezali, čemur morda botruje prav režim, pred katerim so bežali (Merljak 2011).

Slovinci so zatočišče pred političnim sistemom in slabimi ekonomskimi razmerami iskali v čezoceanskih državah, ki so bile v tistih časih zelo odprte za priseljence. Tako so velike slovenske skupnosti v ZDA, Kanadi, Argentini in ostalih državah Latinske Amerike ter v Avstraliji. V precej manjšem številu pa so se izseljevali tudi v Azijo, Afriko in na Novo Zelandijo (Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu).

V Jugoslaviji so potekale številne migracije znotraj federacije. Slovenci so veljali za zelo izobražene, zato so z veliko lahkoto dobili zaposlitve na visokih položajih v gospodarstvu v ostalih državah federacije. Poleg tehnične inteligence so se veliko selili tudi delavci v turističnem sektorju, univerzitetni profesorji in akademiki. Zaradi služenja v Jugoslovanski ljudski armadi pa je veliko častnikov našlo nova bivališča v okolici vojašnic. Ob razpadu Jugoslavije so Slovenci, ki so tedaj živeli v drugih republikah skupne države, tako rekoč čez noč postali državljani drugih držav. Vez z domovino je sicer ostala zelo močna, zato je še danes veliko slovenskih društev na Hrvaškem, v Srbiji, Bosni in Hercegovini in v Makedoniji (Merljak 2011; Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu).

Prav tako se je od konca 2. svetovne vojne večkratno povečalo število volivcev, ki so začasno izven države stalnega prebivališča. Visoko izobraženi, študenti, turisti in drugi potencialni volivci so danes zaradi lažje in cenejše mobilnosti prisotni na različnih koncih sveta in zato je za zagotavljanje neposredne demokracije nujno vzpostavljati sistema glasovanja iz tujine.

2.2 Na Hrvaškem

Prvi izseljenci so se začeli izseljevati iz območja Hrvaške, ko je ta bila še del Avstroogrške monarhije. V obdobju med leti 1880 in 1914 naj bi se jih po predvidevanjih izselilo med 600.000 in 1.000.000. V prvi polovici 20. stoletja so se izseljevali pretežno v čezoceanske države, kjer so delali v rudnikih in težki industriji ter s tem denarno podpirali družine, ki so ostale v domovini.

Povojna komunistična oblast je zgodnje izseljence smatrala za režimu naklonjene in je zato načrtno spodbujala vzpostavljanje folklorne identitete z matično državo. Posledično so še danes predvsem v ZDA in Kandi dejavna razna hrvaška društva, potomci prvotnih izseljencev pa sebe imenujejo za hrvaške Američane ali Kanadčane (Ragazzi 2009, 3).

Za prvi val migracij bi lahko rekli, da so bili izseljenci v večji meri verni, s podeželja, delavskih družin in sredinsko-levih političnih nazorov. Druga skupina izseljencev se je izseljevala v obdobju po drugi svetovni vojni. Bili so emigranti, srednjega ali višjega razreda in so bežali pred tedanjih komunističnim sistemom. Druga skupina je bila precej manjša od prve, izselilo naj bi se med 50.000 in 100.000 doktorjev, inženirjev, odvetnikov, profesorjev in njihovih družin. Mnogi so simpatizirali z ustaškim režimom Anteja Paveliča, ki je med leti 1941 in 1945 vodil Neodvisno državo Hrvaško. Jugoslovanske povojne oblasti so omenjene izseljence imenovala kot jugoslovansko sovražno emigracijo. Druga skupina izseljencev je ustanovila mnoštvo političnih organizacij, ki so se nahajale na desnici in skrajni desnici političnega spektra (Ragazzi 2009, 3).

Zadnjo skupino Hrvatov zunaj meja Hrvaške so predstavljali delavci, ki so (bili) na začasnem delu v tujini. Z odprtjem jugoslovanskih meja v šestdesetih letih dvajsetega stoletja, je vlada sprva tolerirala in nato celo aktivno organizirala izvoz dela delovne sile v pretežno zahodnoevropske države (Nemčija, Francija, Švedska,...), od njih pa se je pričakovalo, da se po določenem času vrnejo domov. Na vrhuncu začasnega izseljevanja je kar 5% jugoslovanskega prebivalstva¹ delalo v tujini, od teh je bilo največ Hrvatov. Delavci v tujini so ostali močno vezani na matično državo s socialnimi, pokojninskimi in zdravstvenimi zadevami, socialne aktivnosti in izobraževanje za njihove otroke pa je bilo v pristojnosti konzulata. Prav zaradi tega se začasni delavci v tujini niso združevali v organizacije. Kakršnakoli politična aktivnost je pomenila zatiranje s strani tajne policije ali možnost izgube službe (Ragazzi 2009, 4).

V strahu pred Miloševićevimi nacionalističnimi politikami, z upanjem na avtonomno ali neodvisno Hrvaško, triletnimi pogajanjmi in demonstracijami, se je rodila ideja Franja Tuđmana, kasnejšega hrvaškega predsednika, o združenih skupnosti Hrvatov v tujini. Tuđman se je namreč že v osemdesetih letih zavzemal za združitev vseh Hrvatov in o prebuditvi nacionalne zavesti. V

¹ Jugoslovanske oblasti so jih imele za *Sedmo republiko*.

njegovi terminologiji hrvaški narod sestavljajo tako Hrvati v domovini, kot tudi Hrvati v diaspori. Hkrati pa je Tudjman iskal politično in finančno podporo, slednjo je njegova stranka HDZ v obliki velike denarne vsote s strani diaspore prejela pred volitvami leta 1990. Potrebno je poudariti, da je hrvaška diaspora v obdobju osamosvajanja Hrvaške delovala v korist celotnega hrvaškega naroda: preko organiziranih demonstracij v Washingtonu, lobiranja pri ameriških kongresnikih, zbiranja humanitarnih sredstev² ves čas poteka vojne in tihotapljenja orožja (Ragazzi 2009, 4–6).

Po koncu vojne leta 1995 je postalo jasno, da je poveljna Republika Hrvaška ostala dispori veliko dolžna in da se mora za vso pomoč nekako odkupiti. Vlada pod vodstvom Hrvatske demokratične zajednice (HDZ) je v zameno sprejela ukrepe, s katerimi bi poplačali trud in prizadevanje diaspore (Ragazzi 2009, 6):

- *Zakon o državljanstvu (1991)*. Vsak, ki je lahko dokazal, da izvira iz Hrvaške, je prejel hrvaško državljanstvo in potni list. Čeprav ni obstajala točna statistika, se predvideva, da je 1,15 milijonov ljudi prejelo državljanstvo po sprejetju zakona.
- *Volilna pravica*. Hrvaški državljani v tujini so dobili volilno pravico in določeno volilno enoto, ki bi jim zagotavljala 10% poslanskih sedežev v parlamentu. Glede na to, da je volilna baza v izseljenstvu glasove kot po pravilu namenjala vladajoči stranki HDZ, se je po burnih debatah med HDZ in opozicijo leta 1996 zakon spremenil in dispori ni zagotavljal več fiksnega števila mandatov, temveč le variabilen, ki pa je bil vsakič znova izračunan glede na volilno udeležbo.
- *Ministrstvo za izseljenstvo*. Hrvati v izseljenstvu so z vzpostavitvijo ministrstva dobili birokratski in simbolični status.

3 Volilna pravica

Sodobna demokracija je na področju volilnih sistemov razvila nekatera načela, ki so nujna za demokratičnost volitev kot takih in jih lahko štejemo za splošne civilizacijske pridobitve. Ta

² Hrvaška diaspora je med leti 1991 in 1999 zbrala 24 milijonov dolarjev in dostavila 141 zabojnikov humanitarne pomoči, kar predstavlja več kot 10% pomoči, ki jo je EU zbrala preko programa ECHO.

načela dajejo vsebino in pravno veljavo volilni pravici, ki je ena najpomembnejših ustavno zagotovljenih političnih pravic. Ta načela so (Grad 2004, 37):

- splošna in enaka volilna pravica,
- neposredna volilna pravica,
- svobodna volilna pravica,
- tajnost glasovanja.

Splošna volilna pravica je pravica vsakega državljana, da ne glede na razredno, etnično, ekonomsko ali drugo pripadnost voli predstavnike v predstavniško telo. Splošna volilna pravica obsega (Krašovec 2007, 23):

- aktivno volilno pravico ali pravico voliti in
- pasivno volilno pravico ali pravico biti voljen.

Splošna volilna pravica torej pomeni, da ima vsak državljan pravico voliti in biti voljen. Vendar v praksi mnogokrat prihaja do razlikovanja med aktivno in pasivo pravico. Za pasivno volilno pravico so namreč pogosto predpisani posebni in strožji pogoji, kot npr. višja starost, določen čas bivanja v državi, izobrazba ipd. Ti pogoji se navadno opravičujejo z interesi družbe, da izvoljeni predstavniki postanejo le zreli in sposobni ljudje (Grad 2004, 38). Načelo enake volilne pravice pa pomeni, da je glas vsakega državljana vreden enako (Toplak 2000, 24).

V preteklosti so bili kriteriji za pridobitev pasivne volilne pravice precej strožji. V posameznih državah so bila merila povezana s starostjo, spolom, lastninsko pravico in vero. V današnjem času se jih obdržalo le še nekaj (Krašovec 2007, 34).

3.1 Omejitve volilne pravice

Richard A. Katz izpostavlja tri večje skupine omejitev za pridobitev aktivne volilne pravice (Katz v Krašovec 2007, 23):

- a. omejitve, povezane z vprašanjem državljanstva in stalnega prebivališča posameznikov,
- b. omejitve, povezane z vprašanjem kompetenc posameznikov,
- c. omejitve, povezane z vprašanjem avtonomije posameznikov.

3.1.1 Omejitve, povezane z državljanstvom in s stalnim bivališčem

Državljanstvo je lahko definirano kot status državljana. Državljan je lahko definiran kot član države ali naroda. Državljanstvo obsega tudi pravice in dolžnosti. Ena ključni pravic polnoletnega državljana pa je pravica voliti. Osebi je lahko državljanstvo dano ali podeljeno na več različnih načinov: državljan lahko postane po rodu, po kraju rojstva ali če se naturalizira. V primeru, da sta starša otroka slovenska državljana, ki stalno prebivata v ZDA, ima njun otrok lahko tako slovensko, kot tudi ameriško državljanstvo (Green 2007, 91–92).

Zahteva po državljanstvu kot pogoj za pridobitev volilne pravice pomaga ohranjati kohezivnost in meje določene nacionalne skupnosti. Pri volitvah državnih organov velja načelo, da ima volilno pravico samo državljan, ne pa tujec – ne glede kako dolgo živi v državi. Državljanstvo je namreč posebna vez med državo in državljanom, z obojestranskimi dolžnostmi in obveznostmi, ki pa za tujce ne veljajo (Grad 2004, 39). Posamezniki so torej integrirani v določeno družbo (državo), kar pomeni, da so seznanjeni z vprašanji v določeni družbi. Obstajajo posmisleki, zlasti pri vprašanju pridobitve volilne pravice legalnih imigrantov, ki niso državljan te države in zato nimajo volilne pravice, vseeno pa plačujejo davke in živijo skladno z zakoni. Poleg zahteve po državljanstvu³ kot pogoju za pridobitev volilne pravice, pogosto obstajata še dva dodatna pogoja (Krašovec 2007, 23–24).

Zahteva po daljšem bivanju v volilni enoti v študiji, ki so jo izvedli Massicotte, Blais in Yoshinaka⁴ kaže, da je v 18. državah tovrstna zahteva pogoj za pridobitev volilne pravice. Čas bivanja v določeni volilni enoti je med enim in šestimi meseci, v tem času se posamezniki lahko integrirajo v določeno skupnost, t.j. volilno enoto. Nasprotniki te zahteve menijo, da se nacionalne volitve izvajajo na ravni države in zato ta zahteva omejuje volilno pravico tistim osebam, ki se pogosto selijo znotraj države. Podobna zahteva je tudi zahteva po stalnem bivališču v državi. Ponovno je dilema podobna prejšnji; ni namreč nujno, da tisti, ki živijo v državi krajši čas, ne bi bili dovolj informirani o pomembnih vprašanjih in posledično dovolj kompetentni za oddajo volilnega glasu (Krašovec 2007, 24–25).

³ »Ljudstvo je skupnost ljudi, ki tvorijo personalno suvstanco države kot celote razmerij političnega delovanja in odločanja. To skupnost pa določa in razmejuje pravna vez državljanstva, katerega vsebino predstavlja pripadnost kolektivnemu nosilcu državne oblasti. Državljan so življensko povezani z usodo in delovanjem države, ki jo utemeljujejo in vzpostavljajo (Šturm in drugi 2002).«

⁴ Primerjalna študija je zajela 63 držav.

Vprašanje državljanov, ki živijo zunaj matične države se je skozi zgodovino precej spreminjalo. Dolgo časa je namreč veljalo, da je zahteva po bivanju v državi pogoj za pridobitev volilne pravice. Začela pa so se pojavljati vprašanja, da je potrebno omogočiti volilno pravico vojakom, ki v tujini služijo domovini. Volilna pravice se je širila tudi zaradi vse večjih delovnih migracij, kratkotrajnih migracij študentov in popotnikov ter nenazadnje ekonomskih migracij in političnih emigracij. Zlasti slednje so vznemirjale države, ki imajo veliko število izseljencev, bodisi tistih, ki so se izselili po lastni volji, bodisi tistih, ki so bežali pred političnim sistemom. Demokratičnost držav je nazadnje pripeljala do točke, da države na različne načine omogočajo svojim državljanov, da uveljavljajo volilno pravico tudi v državah, kjer stalno/začasno živijo, delajo ali potujejo (Krašovec 2004, 25).

Posebno poglavje omejitve volilne pravice predstavljajo zaporniki. Če je namen kazenskih sistemov rehabilitacija in reintegriranje storilcev kaznivih dejanj v družbo po prestani kazni, potem je odvzem volilne pravice odmak od tega nemena. Države, ki zagovarjajo sistem ponovne integracije zapornikov v družbo, storilcem kaznivih dejanj omogočajo volilno pravico kljub temu, da so prekršili družbene norme in zakone. Države različno rešujejo omenjeni problem. Po študiji Massicotta, Blaisa in Yoshinake, zapornikom približno tretjina ne odvzema volilne pravice, tretjina ravno nasprotno, tretjina držav pa je ubrala srednjo pot med obema skrajnostima; npr. z odvzemom volilne pravice tistim zapornikom, ki so storili določena dejanja ali z zgolj začasnim odvzemom volilne pravice (Krašovec 2004, 25–26).

3.1.2 Omejitve, povezane z vprašanjem kompetenc posameznikov

Te omejitve so vezane na spodnjo mejo starosti, ki jo morajo volivci doseči, da dobijo aktivno volilno pravico ter na osebno nesposobnost oziroma neprimernost posameznikov. Massicotte, Blais in Yoshinaka so preučevali omejitve za pridobitev volilne pravice v posameznih državah in ugotovili, da je v kar 94 % držav starostna meja za pridobitev volilne pravice 18 let. 8 % preučevanih držav pa dopušča volilno pravico posameznikom, ki so duševno prizadeti (Krašovec 2007, 26–29).

3.1.3 Omejitve, povezane z vprašanjem avtonomije posameznikov

Omejitve, ki so povezane z avtonomijo posameznikov so vezane na določbo o obvezni udeležbi na volitvah. Upad volilne udeležbe v 90. letih 20. stoletja je nekatere države prisilil v razmišljanje o tem, če volilna pravica vendarle ni tudi volilna dolžnost. Leta 2002 je imelo 13 držav uvedeno obvezno udeležbo na volitvah. Večina od teh držav ima za neudeležbo predvidene celo sankcije (denarna globa, odvzem volilne pravice) (Krašovec 2007, 30–34).

3.2 Volilna pravica v Sloveniji

V slovenski ureditvi so v zvezi z volilno pravico uveljavljena vsa sodobna načela volilnih sistemov; načelo splošne in enake volilne pravice, načelo neposrednih volitev (ni volitev preko posrednika), načelo svobodne volilne pravice in načelo tajnosti glasovanja. Večina načel sicer velja tudi pri drugih volitvah na nacionalni, nadnacionalni ali lokalni ravni (Grad 2008, 18–19).

Ustava Republike Slovenije ureja volilno pravico kot eno od človekovih pravic in svoboščin. Volilna pravica je splošna in enaka. Splošna volilna pravica velja za vse volitve, razen za volitve v Državni svet. Pravico voliti ali biti voljen ima vsak državljan, ki na dan volitev dopolni 18 let. Zakon lahko natančneje določi, pod katerimi pogoji se volilna pravica dodeli tujcem, kot tudi določi ukrepe za spodbujanje enakih možnosti moških in žensk za kandidiranje (Ustava Republike Slovenije 1991).

Volilna pravica je pravica pozitivnega statusa, ki od države zahteva, da jo uresniči. Zato je zakonodajalec volilno pravico uredil z več zakoni.

3.2.1 Zakon o evidenci volilne pravice (Z EVP) – izvedbeni zakon

Za lažji vpogled v bazo volilnih upravičencev države vzpostavijo posebne evidence. V Sloveniji temu namenu služi stalna evidenca volilne pravice, ki se po uradni dolžnosti vodi v centralnem registru prebivalstva. Vodenje registra je nujno, saj si je nemogoče predstavljati, da bi za vsake volitve ali referendum država želela ugotavljati, kateri državljani imajo volilno pravico.

3.2.2 Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ)

Za nadaljne razumevanje glasovanje iz tujine, je potrebno poudariti, da Zakon o volitvah v Državni zbor v 7. členu določa, da aktivno volilno pravico volivec uresničuje v volilni enoti, v kateri ima prijavljeno stalno bivališče. Volivec, ki pa nima stalnega prebivališča v Sloveniji, svojo aktivno volilno pravico uresničuje v volilni enoti, v kateri je imel zadnje stalno prebivališče sam ali eden od staršev. V kolikor tega ni mogoče ugotoviti, se volivec sam odloči, v kateri volilni enoti in volilnem okraju bo oddal svoj glas. Zakon torej določa, da slovenski državljani lahko glasujejo na volitvah, četudi nimajo stalnega bivališča v državi oziroma ga nikoli niso imeli. Ministrstvo za notranje zadeve pa mora državljane Republike Slovenije, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, ne glede na to, ali so vpis zahtevali ali ne, v volilni imenik vnesti po uradni dolžnosti (Zakon o volitvah v Državni zbor).

3.2.3 Evidenca volilne pravice

Volitve so proces, ki se mora odvijati kontinuirano v določenem časovnem obdobju. Praktično si ni mogoče predstavljati izvedbe volitev, če bi se v samem volilnem postopku ugotavljalo za vsak primer posebej, ali ima volivec volilno pravico, ali je nima. Zato se države praviloma poslužujejo vzpostavitve posebnih evidenc, s pomočjo katerih je mogoče bistveno lažje ugotavljati, ali ima volivec volilno pravico in kje jo lahko uresničuje. V Sloveniji je temu namenjena stalna evidenca volilne pravice, ki se vodi po uradni dolžnosti v registru stalnega prebivalstva.

Uresničevanje volilne pravice ni pogojeno samo z zakonsko določitvijo. Državljanu mora biti omogočeno, da volilno pravico dejansko izvršuje. Prav zato je za učinkovito uresničevanje volilne pravice pomembna njena evidenca, ki predstavlja zbirko osebnih podatkov volilnih upravičencev. Z vzpostavitvijo evidence volilne pravice⁵ je omogočeno njeno uveljavljanje tistim, ki to pravico imajo in onemogočiti volitve tistim, ki te pravice nimajo. Sistem evidence volilne pravice zahteva, da volivec oz. volivka uresničuje svojo volilno pravico samo tam, kjer je predhodno evidentiran, kar se zagotovi z ustrezno evidenco in sestavo volilnega imenika. Na podlagi volilnih imenikov se kasneje izvedejo volitve na državni, nadslovenski in lokalni ravni, prav tako pa tudi referendum (Vučko 2010, 270).

⁵ Ureja Ministrstvo za notranje zadeve na podlagi 13 registrov.

Vodenje evidence volilne pravice ureja Zakon o evidenci volilne pravice (v nadaljevanju ZEVP), ki je bil nazadnje sprejet leta 2002. ZEVP celovito ureja področje vodenja evidence volilne pravice, sestavljanje volilnih imenikov in izdajo volilnih kart⁶. Ima naravo izvedbenega predpisa. ZEVP se namreč uporablja pri vseh vrstah glasovanja na podlagi drugih sistemskih zakonov kot so: najpomembnejši Zakon o volitvah v Državni zbor, Zakon o volitvah Predsednika republike, Zakon o volitvah poslancev Republike Slovenije v Evropski parlament, Zakon o lokalnih volitvah in Zakon o referendumu in ljudski iniciativi. Posredno pa se ZEVP uporablja tudi pri drugih vrstah glasovanja, kjer ima volilno pravico precej ožji krog volivcev (npr.: volitve v Državni svet, v Obrtno zbornico,...) (Vučko 2010, 270–271).

V svetu se uporabljata dva sistema evidentiranja volilne pravice: stalni in začasni. Slovenski sistem izhaja iz Zakona o volilnih imenikih, ki je stopil v veljavo 11. 8. 1945 in uporablja sistem stalne evidence volilne pravice, ki se kombinira z občasno ali posebno evidenco. ZEVP v 2. členu določa, da je evidenca volilne pravice državljanov RS ter državljanov EU stalna ter sestavljena iz (Vučko 2010, 272; Zakon o evidenci volilne pravice 2007, 2.čl):

- a. evidence volilne pravice državljanov RS s stalnim prebivališčem v Sloveniji,
- b. evidence volilne pravice državljanov EU s stalnim prebivališčem v Sloveniji,
- c. evidence volilne pravice državljanov RS, brez stalnega prebivališča v Sloveniji,
- d. evidence volilne pravice v Evropski parlament.

Za uveljavljanje volilne pravice se znotraj evidence evidence volilne pravice vodijo različne vrste evidenc (Vučko 2010, 272–273):

- a. register stalnega prebivalstva (podatki o naslovu),
- b. matični register (podatki o osebi),
- c. podatki o morebitnem odvzemu volilne pravice,
- d. podatki o volišču,
- e. naslov za uresničevanje volilne pravice (državljeni RS brez stalnega prebivališča v Sloveniji).

⁶ O volilnih kartah glej poglavje Volitve po pošti iz tujine.

Vse te našteje evidence, ki jih vodijo bodisi na Ministrstvu za notranje zadeve bodisi na 58. upravnih enotah, omogočajo sestavo volilnih imenikov in izdajo volilnih kart volivcem, ki se odločijo za glasovanje po pošti iz tujine.

3.2.4 Evidenca volilne pravice državljanov RS, ki nimajo stalnega prebivališča v Sloveniji

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o evidenci volilne pravice v dopolnjenem 10. členu nalaga organu za vodenje volilne pravice (upravni enoti) dolžnost vpisa državljanov RS, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, v evidenco volilne pravice po uradni dolžnosti. Namen spremembe je v tem, da se omogoči uresničevanje volilne pravice čim večjemu številu državljanov, ki v Republiki Sloveniji niso imeli ali nimajo stalnega prebivališča. Državljeni v tujini so po 11. členu zakona dolžni upravni enoti ali diplomatsko-konzularnemu predstavništvu sporočiti spremembo osebnega imena ali naslova stalnega prebivališča v tujini. Državna volilna komisija je po volitvah v Evropski parlament opravila popis vrnjenih pošiljk, ki so bile poslane v tujino in ugotovila, da je bilo vrnjenih 6.788 volilnih gradiv.⁷ Razlogi za takšno situacijo so, da državljani v tujini ne sporočajo prej navedenih sprememb, svoji ne sporočajo smrti državljanov, nekateri pa zaradi nepoznavanja političnih razmer ne želijo voliti (Vučko 2010, 274–275).

Ker sem tudi sam opravljal evidenco vrnjenih pošiljk, bi k razlogom za vrnitev pošiljk dodal še nepopolno in površno navajanje naslovov, saj mnogi naslovi niso napisani po mednarodnih poštnih standardih. Poleg vsega pa pošiljanje volilnega gradiva v tujino predstavlja velik strošek na vsakih volitvah in referendumih, zato bi bilo po mojem mnenju smiselno čimprej spremeniti določbe zakona, saj pristojni organi nimajo zakonske možnosti uvedbe upravnega postopka ugotavljanja dejanskega stalnega prebivalstva v tujini.

⁷ Razlogi za vrnitev: 4.746 neznan, 1.354 preseljen, nepopoln naslov 421, pošte ni dvignil 33, pošta ne obstaja 10, naslovnik umrl 209, pošiljko odklonil 15. To predstavlja kar 15% vseh državljanov v evidenci, ki nimajo stalnega prebivališča v Sloveniji.

3.3 Volilna pravica na Hrvaškem

Volilno pravico ima vsak državljan, ki je na dan volitev dopolnil osemnajst let in je poslovno sposoben. Pasivna volilna pravica je enaka aktivni, kar pomeni, da ni dodatnih kriterijev za kandidiranje. Volilni upravičenci lahko svojo voljo uresničujejo na voliščih po vsej državi ter na ambasadah. Na Hrvaškem je prav tako kot v Sloveniji mogoče voliti predčasno in zunaj kraja svojega stalnega prebivališča. Izseljenci, ki so na volilno nedeljo na Hrvaškem, lahko svoj glas oddajo na vnaprej določenih voliščih po Hrvaški. Evidenco volilne pravice ureja Zakon o seznamu volivcev, ki je bil v novi obliki sprejet leta 2007 (Državno izborna povjerenstvo).

4 Načini glasovanja iz tujine

Glasovanje iz tujine je zgodovinsko gledano precej mlad pojav. Tudi v najstarejših demokracijah so svojim državljanom, ki so prebivali v drugih državah, omogočili glasovanje šele v osemdesetih letih 20. stoletja (Zvezna republika Nemčija, Združeno kraljestvo Velike Britanije) (Nohlen in Grotz 2007, 65).

Danes je glasovanje iz tujine že zelo razširjeno in razvit sistem. Hitra širitev po različnih svetovih regijah je prav gotovo odraz političnih sprememb v devetdesetih letih. Po razpadu komunističnega bloka se je zaradi oblikovanja novih demokratičnih volilnih pravil temu namenjalo več pozornosti tudi v drugih državah, kjer se volilna pravila že dolgo niso spreminjala (Nohlen in Grotz 2007, 65).

V današnjem, globaliziranem svetu je splošna volilna pravica v popolnosti lahko dosežena le, če so državljani, ki živijo v tujini, upravičeni voliti na državnih volitvah v rodni državi. Omenjeni argument tudi temelji na različnih mednarodnih deklaracijah, po katerih so splošna, enaka, svobodna in tajna volilna pravica del neodtujljivih človekovih pravic (npr. v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah, v Ameriški deklaraciji o človekovih pravicah in dolžnostih). Mednarodna konvencija o zaščiti pravic delavcev migrantov jasno pravi da: »/.../naj imajo delavci migranti in njihove družine pravico sodelovati v javnih zadevah države iz katere izhajajo in v skladu z zakonodajo tudi voliti ali biti voljen. Države se morajo zavzeti in v skladu z njihovo zakonodajo

omogočiti te pravice (Mednarodna konvencija o zaščiti pravic delavcev migrantov in njihovih družin, 41. čl.)« (Nohlen in Grotz 2007, 65–66).

Inštitut za demokracijo in volilno pomoč (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) je v svoji študiji primerjal področje glasovanja iz tujine na primeru 214 držav članic Združenih narodov. Preučevali so vse tipe volitev: parlamentarne, predsedniške, lokalne kot tudi referendume. Ugotovitve so pokazale, da je do maja 2007 115 držav članic OZN omogočalo glasovanje iz tujine na vsaj enih volitvah/referendumih⁸. Študija je predstavila vse možne načine glasovanja iz tujine (Bruan in Gratschew 2007, 4; Navarro Fierro in drugi 2007, 11–24):

- glasovanje na diplomatskih predstavništvi, konzulatih⁹ in drugih določenih voliščih,
- glasovanje po pošti,
- glasovanje preko posrednika,
- e – volitve,
- glasovanje preko telefaksa¹⁰.

Obstaja torej več različnih načinov glasovanja iz tujine. V tabeli 4.1 so za vsak način predstavljene prednosti in pomanjkljivosti.

Tabela 4.1: Prednosti in slabosti načinov glasovanja iz tujine

	Prednosti	Slabosti
Diplomatska predstavništva	Transparentnost volilnega postopka Nadzor volilnega odbora	Mnogi volivci ne živijo blizu ambasade ali konzulata
Po pošti	Široka dostopnost volivcev	Netransparentnost volilnega postopka Počasne in nazanesljive poštno storitve
Preko posrednika	Enostavno Minimalni dodatni stroški	Ni zagotovljena enaka volilna pravica

⁸ Predvsem v nekaterih afriških državah je bila v preteklosti praksa, da so izseljencem ali zdomcem omogočili glasovanje na referendumu o samostojnosti, kasneje pa so prakso glasovanja iz tujine opustili.

⁹ V nadaljevanju DKP.

¹⁰ V nadaljevanju se glasovanje po telefaksu izpustili iz raziskave.

E - volitve	Ni zamud Široka dostopnost Olajšano štetje	Varnostne zadeve Finančni stroški izvedbe
--------------------	--	--

Vir: Thompson (2007, 114–115).

V 83. primerih države omogočajo le en način glasovanja iz tujine. Najbolj razširjeno je glasovanje na DKP, saj se je ta metoda izkazala za najbolj učinkovito. Uporablja se v 54. državah.

Tabela 4.2: Število držav, ki omogočajo posamezne načine glasovanja iz tujine

Načini glasovanja iz tujine	Število držav
Samo glasovanje na diplomatsko-konzularnih predstavništvi (DKP)	54 (Hrvaška)
Samo glasovanje po pošti	25
Samo glasovanje po posredniku	4
Kombinacija vsaj dveh načinov	27 (Slovenija: DKP + pošta)
Volitve iz tujine še niso bile izvedene, a so zakonsko omogočene	4

Vir: Navarro Fierro in drugi (2007, 23–24).

Za namen naše raziskave, sem se osredotočili na kombinacijo vsaj dveh načinov glasovanja iz tujine in na glasovanje samo na DKP. V Sloveniji je namreč volivec v tujini omogočeno glasovanje po pošti in na DKP, na Hrvaškem pa le na DKP in inozemskih uradih. V nekaterih primerih lahko volivec sam odloči, ali bo volil na DKP ali po pošti, v drugih pa ima lahko zaradi geografskih oddaljenosti od volišča na DKP omejen dostop do te možnosti. Mešane metode glasovanja iz tujine namreč ne pomenijo nujno, da se volivec odloči, ali bo glasoval po pošti ali na DKP, saj države nimajo vzpostavljenih volišč pa celem svetu, čeprav je pravno to mogoče. Če je volivec iz Gvineje, ki lahko glasuje tako po pošti kot osebno na DKP, v času volitev v Sloveniji in bi želel voliti na svoji ambasadi, bi se moral odpraviti na Sloveniji najbližjo Gvinejsko ambasado, ki pa je v Beogradu. Zato so volitve po pošti v mnogih primerih praktičnejše, a zaradi prej naštetih razlogov manj zanesljive. Kombinacija dveh načinov je omogočena zaradi spodbujanja volilne udeležbe in manjših omejitev glasovanja (kot to omogoča

le en način glasovanja). Posledično lahko zaključim, da več možnosti, ki jih imajo volivci v tujini pomeni zagotavljanje širše volilne pravice državljanov izven meja matične države (Navarro Fierro in drugi, 23–26).

5 Primerjava sistema volitev iz tujine med Slovenijo in Hrvaško

Moderne države svojim volivcem omogočajo različne načine glasovanja. Slovenija je teritorialno razdeljena na osem volilnih enot, znotraj vsake volilne enote pa je enajst volilnih okrajev. Volilne enote so območja, na katera se pred volitvami celotno ozemlje razdeli na manjše teritorialne dele, kjer se izvedejo volitve. Volilne enote se oblikujejo po pravilu, da se vsaki volilni enoti zagotovi približno enako število mandatov na določeno število prebivalcev, kar zahteva načelo enake volilne pravice, pri čemer velikost volilne enote pomeni število kandidatov, ki bodo izvoljeni v tej enoti. V Sloveniji se volilne mandate razdeli po proporcionalnem volilnem sistemu, kar pomeni, da se v posamezni volilni enoti voli več poslancev, v našem primeru enajst. Proporcionalni volilni sistem onemogoča, da bi posamezna politična strankah na volitvah dobila vse mandate, kot je to možno v državah, ki imajo vzpostavljen večinski sistem. V Veliki Britaniji in ZDA je zaradi sistema relativne večine teoretično možno, da so izvoljeni poslanci samo iz ene politične stranke. Po sistemu relativne večine se namreč mandat podeli tistemu kandidatu, ki je prejel vsaj en glas več kot njegovi protikandidati. Za razliko od večinskega sistema izhaja proporcionalni ali sorazmerni sistem iz načela, da morajo dodeljeni predstavniški mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah. Cilj sorazmernega predstavnštva je v tem, da so zastopane tako večine kot manjšine, da so glasovi sorazmerno prevedeni v poslanske sedeže in da nobena stranka nima presežnega ali premajhnega števila sedežev. Prav tako kot v Sloveniji, se tudi na Hrvaškem uporablja proporcionalni volilni sistem z glasovanjem o kandidatnih listah (Grad 2004, 47; Lijphard 1996, 67–73).

5.1 Volitve iz tujine v Sloveniji

Volitve poslancev vodijo in izvajajo volilne komisije in volilni odbori. Državna volilna komisija, volilne komisije volilnih enot in okrajne volilne komisije se imenujejo za štiri leta, volilni odbori pa za vsake volitve posebej (Zakon o volitvah v Državni zbor). Vsako volilno enoto in vsak okraj vodijo volilne komisije volilnih enot in okrajne volilne komisije (v nadaljevanju OVK). Skrbijo predvsem za tehnično izvedbo volitev ter za varstvo zakonitosti v volilnem postopku pri glasovanju in v fazi kandidiranja. Volilni odbori pa operativno vodijo volitve neposredno na voliščih (Grad in drugi 2000, 26–27, 41). Nad vsemi je Državna volilna komisija, ki jo sestavljajo predstavniki strank, ki so bile najuspešnejše na zadnjih parlamentarnih volitvah pred začetkom novega petletnega mandata komisije, vrhovna sodnika ter pravni strokovnjaki s področja ustavnega prava. Komisije na vseh nivojih imajo predsednika in podpredsednika, ki morata biti sodnika. Na terenu je za posamezne volitve ali referendum vzpostavljenih preko 3000¹¹ rednih volišč. Poleg rednih volišč pa so vzpostavljena še druga volišča, ki naj bi volivcem, ki na volilno nedeljo ne morejo glasovati na svojem volišču omogočila, da to lahko storijo na drug način. V Sloveniji tako poznamo naslednje načine glasovanja:

- redno glasovanje,
- predčasno glasovanje,
- glasovanje na voliščih, ki so dostopna invalidom,
- glasovanje iz tujine po pošti,
- glasovanje na diplomatsko konzularnih predstavništvih,
- glasovanje OMNIA – zunaj okraja stalnega prebivališča¹²,
- glasovanje po pošti za volilne upravičence, ki so na dan volitev v zaporih, domovih za upokojenece, bolnišnicah in zdraviliščih.

¹¹ Na volitvah v Državni zbor leta 2008 je bilo skupno odprtih 3.386 volišč.

¹² Volišča OMNIA so odprta na dan volitev in se nahajajo na upravnih enotah. Na voliščih OMNIA lahko glasujejo tudi izseljence, ki so na dan volitev v Sloveniji in so to sporočili Državni volilni komisiji ali svoji okrajni volilni komisiji, če predhodno še niso zaprosili za glasovanje po pošti iz tujine.

5.1.1 Volitve po pošti iz tujine

82. člen Zakona o volitvah v Državni zbor določa, da volivci, ki so vpisani v evidenco volilne pravice državljanov Republike Slovenije in nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, lahko glasujejo po pošti ali na diplomatsko-konzularnem predstavništvu. Enaki možnosti glasovanja imajo tudi zdomci, ki imajo stalni naslov prijavljen v Sloveniji, a so začasno v tujini. Na podlagi volilnih imenikov, ki jih izdela Ministrstvo za notranje zadeve, se državljanom, ki nimajo stalnega prebivališča v RS pošlje uradna prazna glasovnica s priloženo volilno karto, navodili in dvema kuvertama (Zakon o volitvah v Državni zbor 2006).

Novela zakona iz leta 2006 je v celoti spremenila vsebino 82. člena. Po prejšnji ureditvi so volivci brez stalnega prebivališča lahko glasovali le pod pogojem, da so Državni volilni komisiji 30 dni pred volitvami sporočili, ali želijo glasovati po pošti ali na DKP-jih. Ta jim je nato na želen naslov poslala glasovnico in volilno karto (Zakon o volitvah v Državni zbor, 82. čl.).

Po sprejeti noveli zakona dobijo izseljci na naslov v tujini dve pisemski pošiljki. Prva vsebuje navodila, ki opisujejo možne načine glasovanja ter zahtevke za glasovanje po pošti. Če želijo glasovati po pošti, morajo Državni volilni komisiji poslati zahtevek z naslovom, kamor želijo prejeti drugo pošiljko. Državna volilna komisija posreduje seznam izseljencev in zdomcev, ki želijo glasovati po pošti Ministrstvu za notranje zadeve, ki v volilnih imenikih za glasovanje na voliščih te volivce izbrišejo, da ne bi prihajalo do možnosti dvakratnega glasovanja. Druga pošiljka je nato poslana po koncu zbiranja zahtevkov in vsebuje uradno prazno glasovnico, volilno karto, kuverto *za glasovnico* in kuverto z naslovom okrajne volilne komisije, kjer so imeli nazadnje prijavljeno stalno prebivališče v Sloveniji. Drugo obliko pošiljke pa prejmejo tudi zdomci, ki so se odločili, da bodo svojo volilno pravico uveljavljali v tujini. Vsi ti izpolnijo glasovnico, jo dajo v kuverto *za glasovnico*, to pa skupaj s podpisano volilno karto vložijo v kuverto z naslovom okrajne volilne komisije. Na ta način se tudi na glasovanju po pošti omogoči tajnost glasovanja (Zakon o volitvah v Državni zbor).

82. člen ZVDZ določa, da se glasovnica, vrnjena na okrajno volilno komisijo upošteva le, če je poleg glasovnice vrnjena tudi podpisana volilna karta. Okrajne volilne komisije upoštevajo glasovnice, ki so prispele po pošti do 12. ure osmega dne po dnevu glasovanja (Grad 2004, 152–155; Zakon o volitvah v Državni zbor, 82. čl.).

5.1.2 Volitve na diplomatsko konzularnem predstavništvu – DKP

Volivci, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji (zdomci) in bi želeli glasovati na diplomatsko konzularnih predstavništvih¹³, morajo prav tako 30 dni pred dnevom glasovanja Državni volilni komisiji ali okrajnim volilnim komisijam sporočiti, kje želijo uveljavljati svojo pravico. Na podlagi prijav državljanov se nato oblikujejo volilni imeniki, kjer so zapisani vsi izseljenci, ki živijo v določeni državi ter tudi omenjeni zdomci, ki morajo za vsake volitve oziroma referendum posebej poslati nov zahtevek. Potrebno je še poudariti, da mora država, v kateri volivec prebiva, dopuščati tako glasovanje oz. da to omogoča meddržavni sporazum.

Glasovanje na diplomatsko konzularnih predstavništvih (DKP) ni podrobno urejeno. Zakon o volitvah v državni zbor v 82. členu pravi, da se za glasovanje na DKP smiselno uporabljajo določbe, ki veljajo za glasovanje v Republiki Sloveniji. Razlika med rednim voliščem v Sloveniji in na DKP je le v tem, da je običajno volilni odbor sestavljen iz zaposlenih (na voliščih v Sloveniji člane volilnih odborov predlagajo politične stranke, občine in druga interesna združenja) (Zakon o volitvah v Državni zbor, 82. čl.). Člane volilnih odborov na DKP morajo sporočiti Državni volilni komisiji, ki o sestavi odloča na seji. Po končanem glasovanju volilni odbor prešteje oddane glasovnice in sestavi zapisnik. V primeru, da je glasovalo več kot 100 volivcev, volilni odbor nadaljuje z ugotavljanjem izida, rezultate pa posreduje Državni volilni komisiji, ki glasove prerazporedi po okrajnih volilnih komisijah. Če pa je glasovalo manj kot 100 volivcev, se volilni rezultat ne ugotavlja, temveč se glasovnice pošlje na Državno volilno komisijo, kjer glasove preštejejo člani DVK in rezultate posredujejo okrajnim volilnim komisijam.

5.2 Volitve iz tujine na Hrvaškem

Predstavniki v hrvaškem parlamentu – Saboru se volijo s tajnim glasovanjem na neposrednih volitvah. Mandat poslancev je nezavezujoč in nepreklicen. Redne parlamentarne volitve potekajo vsaka štiri leta. Razpiše jih predsednik republike. Pravico voliti in biti voljen imajo vsi

¹³ Diplomatsko konzularna predstavništva so urejena v Zakonu o zunanjih zadevah, ki v 13. členu pravi, da so predstavništva Republike Slovenije v tujini diplomatska predstavništva in konzulati (Zakon o zunanjih zadevah).

polnoletni in poslovno sposobni hrvaški državljani (Zakon o volitvah poslancev v hrvaški Sabor 2003).

Organi, ki skrbijo za pravno in tehnično izvedbo volitev se bistveno ne razlikujejo od organov, ki jih poznamo v Sloveniji: Državna volilna komisija Republike Hrvaške, volilne komisije volilnih enot, mestne in občinske volilne komisije ter volilni odbori, ki delajo na voliščih. Mandati so med kandidate razdeljeni sorazmerno z glasovi, kar pomeni, da se na Hrvaškem uporablja proporcionalni volilni sistem s 5% volilnim pragom. Iz vsake izmed desetih teritorialnih volilnih enot je izvoljenih 14 poslancev (Zakon o volitvah poslancev v hrvaški Sabor).

V skladu z Ustavnim zakonom o pravicah nacionalnih manjšin so te upravičene do svojih predstavnikov v hrvaški parlament. Predstavniki manjšin kandidirajo v 12. volilni enoti¹⁴ (Ustavni zakon o pravicah nacionalnih manjšin 2002).

Volivci, ki se v času volitev nahajajo izven meja Republike Hrvaške, a imajo prebivališče na ozemlju Republike Hrvaške, lahko volijo svoje predstavnike bodisi na diplomatsko – konzularnih predstavništvi, bodisi na inozemskih uradih Republike Hrvaške. Prav tako lahko v tujini glasujejo tudi državljani, ki imajo stalno prebivališče na Hrvaškem in so v tujini le začasno. Zanimivo je, da glasovanje na diplomatsko – konzularnih predstavništvi traja dva dni, zaključni pa se mora na isti dan kot volitvena Hrvaškem (Zakon o volitvah poslancev v hrvaški Sabor; Državno izborna povjerenstvo 2007).

Volivci s hrvaškim državljanstvom, ki nimajo prebivališča na področju Republike Hrvaške, volijo poslance v skladu z volilno zakonodajo. S spremembami in dopolnitvami temeljnega volilnega zakona (Zakon o izmjenama i dopunama zakona o izborima zastupnika u Sabor Republike Hrvatske) leta 1995, je bilo določeno, da omenjeni volivci/izseljenci na temelju posebnih listin lahko izvolijo 6 poslancev predstavniškega doma. Vendar število mandatov ni fiksno, saj se lahko spreminja glede na število glasov, ki je bilo na nacionalni ravni potrebno za

¹⁴ Srbska nacionalna manjšina je največja (190.510 volilnih upravičencev) in ji zato pripadajo trije mandati, ostale manjšine pa volijo po enega poslanca. Skupaj se izvoli osem predstavnikov manjšin.

izvolitev poslanca in dejansko število glasov v 11. volilni enoti¹⁵ (Navarro in drugi 2007, 29, 34; Žagar 1999, 192).

Študija, ki jo je opravil IDEA, nam predstavi enajst držav, kjer volivci iz tujine volijo svoje poslance in se njihovi glasovi ne prištejejo glasovom volivcem v volilnih enotah, ki imajo stalno prebivališče v državi, kjer potekajo volitve. Po prikazanih podatkih je na ta način izvoljenih med 0,6% in 8,3% poslancev. V to skupino spada tudi Hrvaška, kjer je bila leta 1995 uvedena posebna, 11. volilna enota, v kateri kandidate izbirajo izključno le državljani iz tujine¹⁶. Reformi volilne zakonodaje je botrovalo dejstvo, da je hrvaška diaspora izjemno velika (405.000 volilnih upravičencev v izseljenstvu, večina jih stalno prebiva v Bosni in Hercegovini) (Navarro Fierro in drugi, 28–29; Državno izborna povjerenstvo 2007).

6 Analiza rezultatov

6.1 Volitve v Državni zbor, 21. 9. 2008

V prilogi B so zbrani podatki, ki prikazujejo rezultate glasovanja na DKP, kjer se je ugotavljal izid. Volilni odbori na DKP preštejejo glasovnice v primeru, da je glasovalo več kot 100 volilnih upravičencev, evidentiranih v volilnem imeniku. Rezultati se sporočijo državnim volilnim komisijam, kjer se nato distribuirajo po okrajnih volilnih komisijah. Za razliko od hrvaške državne volilne komisije, kjer so podatki zaradi sistema posebne volilne enote za izseljence dostopni širši javnosti, na slovenski državni volilni komisiji več kot rezultatov v prilogah nisem uspel dobiti.

Kljub vsemu ugotavljam, da podatki o izidu glasovanja na vseh DKP ne bi veliko pripomogli k mojemu raziskovanju. Po pridobljenih podatkih, prikazanih v prilogi C, je namreč na DKP glasovalo zgolj 3591¹⁷, kamor so prištete tudi glasovnice, ki so bile po pošti poslane na DKP in ne na okrajne volilne komisije v Sloveniji. Po dosedanji praksi je namreč za izvolitev določne

¹⁵ Leta 2003 so bili iz XI. Volilne enote izvoljeni štirje poslanci, na naslednjih parlamentarnih volitvah, leta 2007 pa pet.

¹⁶ Narodne manjšine volijo osem kandidatov iz 12. volilne enote.

¹⁷ V evidenco volilne pravice državljanov RS, ki nimajo stalnega prebivališča v RS je bilo ob volitvah v Državni zbor leta 2008 vpisanih 46.368 volivcev. Točnega podatka o volilni udeležbi ni mogoče dobiti, predvideva pa se, da jih je glasovalo približno 12.000 (25,8%), a ni znano, komu so bili volilni glasovi namenjeni (Vučko 2010, 277).

stranke v parlament potrebnih med 40.000 in 50.000 glasov, kar pa se v grobem lahko primerja s številom volilnih upravičencev, ki imajo stalno prebivališče v tujini. To pomeni, da volivci iz tujine zelo težko izvolijo svojo stranko ali v večji meri pomagajo, da bi bila stranka izvoljena v parlament. Nova Slovenija – kršansko ljudska stranka (NSi) je na DKP, kjer so ugotavljali izid prejela največje število glasov med vsemi strankami oziroma listami (1007 glasov), a kljub temu ni presegla zakonsko določenega 4% volilnega praga, kar bi ji omogočilo izvolitev v Državni zbor in posledično vsaj štiri poslanske mandate, saj je skupaj dobila 35.774 glasov volilnih upravičencev, kar je predstavljalo 3,40% vseh glasov (Ministrstvo za javno upravo 2008).

Največ izseljencev in zdomcev, ki so glasovali na DKP, je imelo zadnje stalno prebivališče prijavljeno na območju okrajne volilne komisije Ljubljana Center (3. volilna enota, 7. volilni okraj). Glasovalo je 332 volilnih upravičencev, največ glasov je prejela NSi, in sicer 152. Odstotek teh glasov v primerjavi z ostalimi glasovi v volilnem okraju je 1,06%. 152 volilnih glasov, namenjenih NSi pa predstavlja 23,9% vseh glasov, ki jih je stranka prejela v volilnem okraju Ljubljana Center (Ministrstvo za javno upravo 2008).

Na parlamentarnih volitvah 2008 sta bili najmočnejši stranki Socialni demokrati (SD) in Slovenska demokratska stranka (SDS). SDS je po nepopolnih podatkih v prilogi C prejela 911 glasov, medtem ko jih je SD 407. Če te glasove prištejemo ostalim glasovom, ki sta jih stranki dobili na voliščih po Sloveniji (SD: 320.248 in SDS: 307.735), ugotovimo, da tudi ti glasovi ne bi vplivali na končni izid glasovanja (Ministrstvo za javno upravo 2008).

Sicer vsak glas šteje in vsak glas lahko spremeni volilne rezultate, a na primeru volitev v Državni zbor leta 2008 glasovi iz tujine niso mogli krojiti volilnih rezultatov. Če k temu dodamo še razpršene glasove izseljencev in zdomcev, ki so glasovali po pošti iz tujine, lahko z veliko gotovostjo zanikamo tretjo hipotezo, saj je volilna udeležba zunaj slovenskih meja premajhna, da bi lahko v večji meri vplivala na izvolitev posamezne stranke ali kandidata znotraj volilne enote.

Gospod Merljak¹⁸ iz Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in izseljenstvu meni, da je glede na različna obdobja, v katerih so Slovenci izseljevali, praktično nemogoče

¹⁸ Rudi Merljak je vodja Sektorja za spremljanje položaja Slovencev zunaj RS in za statusne zadeve na Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Veliko svojega delovanja nameni za utrjevanje odnosov izseljencev z matično domovino. Nekaj časa je bil zaposlen tudi na veleposlaništvu v Švici.

sklepati, da bi imeli vsi slovenski izseljenci enako ideološko usmerjenost. Dodaja, da v javnosti v oči bodejo predvsem številčne slovenske skupnosti v Severni in Južni Ameriki, za katere dvomi, da bi vse podpirale enako politično opcijo. Poudarja, da niso vsi bežali pred komunističnim režimom in izpostavlja izseljence v Argentini, kamor se primorski Slovenci emigrirali tudi pred fašističnim režimom in izseljence v državah bivše Jugoslavije, kamor so Slovenci odhajali predvsem kot visoko izobražen kader v času skupne države (Merljak 2011).

Volivci, ki glasujejo po pošti iz tujine, glasovnico in podpisano volilno karto pošljejo v priloženi kuverti na okrajno volilno komisijo (OVK), kjer so bili nazadnje prijavljeni sami ali njihovi predniki. Glasovnice morajo na OVK priti najkasneje osem dni po dnevu glasovanja, s tem da morajo biti na pošto oddane dan pred dnevom glasovanja. OVK prejmejo tudi glasovnice po pošti iz zaporov, bolnišnic in domov za upokojence in jih skupaj prištejejo volilnemu rezultatu. Ugotavljanje izida glasovanja po pošti iz tujine je torej praktično nemogoče, prav tako se zaradi varstva volilne pravice ne beleži, kdo je dejansko glasoval niti od kod je prispela glasovnica.

6.2 Volitve v hrvaški Sabor, 25. 9. 2007.

Hrvaško ozemlje je razdeljeno na dvanajst volilnih enot. Deset volilnih enot je teritorialnih, v 11. volilni enoti poslance volijo izseljenci na diplomatsko konzularnih predstavništvih in inozemskih uradih, v 12. volilni enoti pa smiselno razdeljne narodne manjšine volijo vsaka po enega kandidata (skupno osem kandidatov v volilni enoti). Zdomci, ki so začasno v tujini, volijo v tisti volilni enoti, kjer imajo prijavljeno stalno prebivališče¹⁹ (Zakon o volitvah poslancev v hrvaški Sabor).

Diplomatsko – konzularna predstavništva in inozemski uradi (skupaj 263 volišč, od tega 124 na območju Bosne in Hercegovine) po koncu glasovanja preštejejo oddane glasovnice in rezultate posredujejo državni volilni komisiji, ki objavi končni rezultat v 11. volilni enoti (Državno izborna povjerenstvo 2007).

¹⁹ Glasovi zdomcev so porazporejeni po desetih volilnih enotah in še v 12. volilni enoti (manjšine). Za nadaljno raziskavo sem njihove glasove prezrl, saj so podatki znani za vsako volišče posebej, kar bi pomenilo obdelavo glasov na 263. voliščih.

V 11. volilni enoti je od skupno 404.950 glasovalo 90.402 volilnih upravičencev, kar predstavlja 22,32% volilno udeležbo. Veliko večino, kar 81,92% glasov je prejela Hrvatska demokratična zajednica (HDZ). Glede na rezultate v 11. volilni enoti²⁰ in volilno udeležbo v primerjavi s skupno volilno udeležbo, je bil izračunan količnik, po katerem je izseljencem pripadlo pet kandidatov. Vseh pet mandatov je pripadlo stranki HDZ. Zanimivo je, da SDP – Socijaldemokratska partija v 11. volilno enoto ni kandidirala nobenih kandidatov, čeprav je bila na nacionalni ravni druga najuspešnejša stranka in je že nekaj let veljala za največjo konkurentko HDZ katera je že od osamosvojitve z izjemo enega mandata²¹ najštevilčnejše zastopana stranka v Saboru (Državno izborna povjerenstvo 2007).

Največ volilnih upravičencev je svojo volilno pravico uveljavljalo na ambasadi v Sarajevu in na inozemskih uradih v Bosni in Hercegovini. Glasovalo je 82.229 hrvaških izseljencev na območju BiH, kar predstavlja 91% vseh izseljencev, ki so glasovali. Največ, 66.833 jih je glasovalo za HDZ, kar pomeni 91% glasov hrvaških izseljencev v BiH (Državno izborna povjerenstvo 2007).

Ragazzi ugotavlja, da je hrvaška definicija disapore precej drugačna od splošne definicije. Poudarja namreč, da je bilo v devetdesetih letih od skupno skoraj 400.000 volilnih upravičencev v izseljenstvu, kar med 80% in 90% tistih, ki so imeli prijavljeno dvojno državljanstvo v sosednji Bosni in Hercegovini. Iz tega izhaja, da velika večina Hrvatov, izseljenih pred osamosvojitvijo (preko milijona²²) ali nima hrvaškega državljanstva ali da nimajo volilne pravice. Hrvaška diaspora tako ni locirana v ZDA in Kanadi, kjer so bili izseljenci v dobrih odnosih s komunistično Jugoslavijo temveč v BIH, z veliko pomočjo katerih je HDZ vedno dobila vse možne mandate v 11. volilni enoti. Po sprejetju Daytonskega sporazuma leta 1995 je BIH postala samostojna, v državi pa so poleg Bošnjakov ostali še Srbi in Hrvati. HDZ se je zavzela in več let vojaško, administrativno (finančno podpiranje šolstva, zdravstva, upokojevanja) podpirala občine s hrvaško večino prebivalstva ter si tako krepila položaj med bosanskimi Hrvati (Regazzi 2010, 7–8).

²⁰ Glej prilogo Č.

²¹ Na volitvah v parlament leta 2000 je zmagala koalicija strank na čelu s Socijaldemokratsko partijo – SDP.

²² Glej poglavje Položaj izseljencev na Hrvaškem.

7 Sklep

Zdomci, ki so začasno v tujini in izseljenci, ki v tujini prebivajo stalno, lahko na volitvah v Državni zbor glasujejo na diplomatsko-konzularnih predstavništvi ali po pošti. Zdomci morajo svojo namero o glasovanju pravočasno sporočiti Državni volilni komisiji. DVK sporoči Ministrstvu za notranje zadeve, katere državljane mora za potrebe takratnih volitev izbrisati iz volilnega imenika, ki se ga vodi na MNZ. Volivce, ki želijo glasovati na diplomatsko konzularnih predstavništvi se vpiše v volilni imenik na volišču na ambasadi ali konzulatu. Volivcem, ki želijo glasovati po pošti iz tujine, pa pošljejo glasovnico in volilno karto na naslov v tujini. Izseljenci so vpisani v volilni imenik na diplomatsko konzularnih predstavništvi in se jim za glasovanje na DKP ni potrebno vnaprej prijaviti. Če pa želijo glasovati po pošti, morajo Državni volilni komisiji vrniti izpolnjen zahtevek za glasovanje, ki ga v vsakem primeru dobijo po pošti. Glede na študijo Inštituta za demokracijo in volilno asistenco (IDEA) je Slovenija v manjši skupini držav, ki omogoča državljanom iz tujine glasovanje na dva načina. Volitve po pošti iz tujine se v Sloveniji izvajajo že od leta 1992. Zakonodajalec je od takrat sprejel le nekaj sprememb. Uvedba stalne evidence volilne pravice za državljane, ki imajo stalno prebivališče v tujini olajšujejo postopek, saj volivca ni potrebno za vsake volitve posebej vpisovati v volilni imenik. Hkrati pa so se podaljšali tudi roki, do katerih se upošteva vrnjene pošiljke iz tujine. Ustavno sodišče je leta 1996 ugotovilo neskladje, saj je bilo znatnemu delu volilnih upravičencev v tujini onemogočeno izvrševanje volilne pravice, zato je odredilo, da se upoštevajo vse glasovnice, ki so prispele po pošti do vključno 12. ure petega dne po dnevu glasovanja (Ustavno sodišče Republike Slovenije 1996). Kasneje se je rok podaljšal še za tri dni, hkrati pa se je omogočilo še glasovanje volivcem, ki so samo začasno v tujini. Volivcem tudi ni več potrebno potrjevati volilne karte pri DKP ali na pristojnem organu države, v kateri prebiva. Zadnja sprememba volilne zakonodaje je to odločbo spremenila in določila, da lahko volivec volilno karto podpiše lastnoročno. Tisti, ki raje volijo osebno, pa lahko svojo pravico uveljavljajo na 39. diplomatsko konzularnih predstavništvi v tujini, kjer je glasovanje omogočeno. Kljub vsemu je vodenje evidence volilne pravice nepopolno, kar pričajajo vrnjena volilna gradiva, glasovanje po pošti ali na diplomatsko konzularnih predstavništvi pa prav tako nista popolna, a se vsaj medsebojno dopolnjujeta. Sklenemo lahko, da so se volitve po pošti iz

tujine iz dokaj kompliciranega sistema spremenile v volivcu prijazne volitve in omogočajo širokemu krogu volivcev, ki so stalno ali začasno v tujini, da svojo volilno pravico lahko uveljavljajo. Prvo hipotezo torej lahko potrdimo.

Drugo hipotezo, ki trdi, da volilna zakonodaja Republike Hrvaške omogoča glasovanje v tujini vsem državljanom, ne glede na stalno prebivališče bomo potrdili, saj lahko tako izseljenci kot tudi zdomci glasujejo na ambasadah in inozemskih uradih. Če bi bilo v Sloveniji omogočeno zgolj glasovanje na DKP, bi hipotezo težko potrdili, saj je teh volišč le 39, medtem ko jih hrvaška država v ta namen vzpostavi preko 260.

Hrvaški sistem glasovanja iz tujine je sicer z vidika zagotavljanja volilne pravice volivcem manj demokratičen od slovenskega. Volivci namreč lahko glasujejo le na ambasadah in inozemskih uradih, glasovanje po pošti pa zakonsko ni omogočeno. Ne moremo sicer trditi, da vsem hrvaškim volilnim upravičencem ni omogočeno voliti, vendar jim je zaradi odsotnosti glasovanja po pošti to oteženo.

Volilnih upravičencev, ki imajo slovensko državljanstvo, a živijo v tujini, je po zadnjih podatkih Ministrstva za notranje zadeve preko 50.000. Njihovo število ni dovolj veliko, da bi lahko v veliki meri vplivali na rezultat. Še precej manjše pa je število tistih volilnih upravičencev, ki bi svojo voljo izražali na volitvah (po predvidevanjih Ministrstva za notranje zadeve približno 12.000). Analiza rezultatov volitev v Državni zbor leta 2008 nam to potrdi, saj glede na pridobljene podatke ne moremo ugotoviti nobene možnosti, da bi se katera politična stranka lahko zanašala na glasove izseljencev. Seveda obstaja možnost²³, da bi ob zelo izenačenem rezultatu lahko odločali o izvoljenih poslancih po posameznih volilnih enotah, vendar se to do danes še ni zgodilo. Dejstvo je, da Slovenija nima volilne enote, katere kandidate bi lahko izvolili izseljenci, temveč se njihovi glasovi le prerazporedijo po volilnih okrajih. Tretjo hipotezo lahko torej v celoti zavržemo.

Hrvaška, druga država v primerjalni študiji, je imela na volitvah v Sabor leta 2007 kar 405.950 volilnih upravičencev, ki so stalno prebivali v tujini. Zaradi velikega števila izseljencev je

²³ V prvem krogu volitev za predsednika republike leta 2007, do preštetja glasov po pošti ni bilo jasno, ali se bo v drugi krog uvrstil dr. Danilo Türk ali Mitja Gaspari. Na koncu se je izkazalo, da je bilo glasov vseeno premalo, da bi lahko odločali.

hrvaška vlada omogočila, da glasujejo v svoji volilni enoti, kjer so na zadnjih volitvah izvolili pet poslancev. Vseh pet jih je kandidiralo za isto stranko. Njihov delež v parlamentu ne more biti prezrt, saj predstavljajo več kot 3% vseh izvoljenih poslancev in lahko omogočijo precej višji volilni rezultat posamezni politični stranki. Sam menim, da oblikovanje svoje volilne enote za tako veliko število izseljencev ni sporno. Bolj sporna so merila, po katerih so hrvaški državljani v tujini dobili volilno pravico: zakaj je prezrtih več kot milijon izseljencev po celem svetu, državljani v sosednji Bosni in Hercegovini pa ne. Kot ugotavlja Regazzi, je temu kriva vladavina predsednika Tudjmana in njegove tranzicijske stranke HDZ, ki je kot kaže imela simbiotičen odnos z določenim delom izseljenstva. Dokler bo HDZ imela monopol v 11. volilni enoti, lahko upravičeno sumimo na volilno inženirstvo. Fink Hafnerjeva meni, da pri volilnem inženirstvu oblikovalci novih pravil upoštevajo značilnosti posameznih elementov in zvrsti volilnih sistemov s pričakovanimi učinki v skladu s svojimi interesi. S spreminjanjem dela volilnega sistema je mogoče doseči celo večje učinke, kot s spreminjanjem zvrsti volilnega sistema. O volilnem inženirstvu torej lahko govorimo tudi takrat, ko se spremeninjajo le posamezni elementi znotraj volilnega sistema (velikost volilnih enot, uveljavljanje volilnega praga, spreminjanje volilnih formul,...) (Fink Hafner 2005, 37). Hrvaška 11. volilna je lahko posledica volilnega inženirstva. Poleg zgoraj omenjenih meril, po katerih so le nekateri državljani v tujini dobili volilno pravico, je potrebno omeniti še dodaten razlog zakaj vsi mandati v 11. volilni enoti pripadejo stranki HDZ. Volilna magnituda je za razliko od ostalih teritorialnih volilnih enot manjša za 8 (v 1. – 10. volilni enoti je enaka 14, v 11. ne more biti večja od 6), kar pomeni, da je rezultat v tej volilni enoti manj proporcionalen. Majhnost volilne enote pa ima podobne učinke kot volilni prag – omejuje sorazmernost in izriva majhne stranke (Fink Hafner 2005, 38–39).

8 Literatura

- Braun, Nadja in Maria Gratschew. 2007. Introduction. V *Voting from abroad: Handbook on external voting*, ur. Andrew Ellis, Carlos Navarro, Isabel Morales, Maria Gratschew in Nadja Braun, 1–10. Stockholm: International IDEA.
- Državno izborna povjerenstvo. 2007. *Izbori 2007*. Dostopno prek: <http://www.izbori.hr/izbori/izbori07.nsf/fi?openform> (15. oktober 2011).
- Ellis Andrew, Carlos Navarro, Isabel Morales, Maria Gratschew in Nadja Braun, ur. 2007. *Voting from abroad: Handbook on external voting*. Stockholm: International IDEA.
- Fink Hafner, Danica. 2005. Institucionalno inženirstvo in prehodi v demokracijo. V *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*, ur. Danica Fink Hafner, Damjan Lajh in Alenka Krašovec, 27–44. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grad, Franc. 2004. *Volitve in volilni sistemi*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- ---, Marko Golobič in Pavle Svete, ur. 2000. *Predpisi o volitvah v Državni zbor*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Grad, Franc, Pavle Svete in Metka Lumbar. 2008. *Predpisi o volitvah v Državni zbor*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Green Phil. 2007. Entitlement to vote. V *Voting from abroad: Handbook on external voting*, ur. Andrew Ellis, Carlos Navarro, Isabel Morales, Maria Gratschew in Nadja Braun, 89–112. Stockholm: International IDEA.
- Horvat, Lucija. 2007. Sporne glasovnice v tujini. *Demokracija*, 32–33 (1. november).
- Krašovec, Alenka. 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lijphart, Arend. 1996. Volilni sistemi: absolutna in relativna večina proti sorazmernemu predstavništvu. V *Volilni sistemi*, ur. Slavko Gaber, 67–84. Ljubljana: Krtina.
- Ministrstvo za javno upravo. 2008. *Volitve v Državni zbor 2008*. Dostopno prek: <http://volitve.gov.si/dz2008/> (19. september 2011)
- Organizacija združenih narodov. 1990. *Mednarodna konvencija o zaščiti pravic delavcev migrantov in njihovih družin - International Convention on the Protection of the Rights of All*

- Migrant Workers and Members of Their Families*. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/law/cmw.htm> (13. november 2011).
- Merljak, Rudi. 2011. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 11. november.
 - Navarro Fierro, Carlos, Isabel Morales in Maria Gratschew. 2007. External voting: a comparative overview. V *Voting from abroad: Handbook on external voting*, ur. Andrew Ellis, Carlos Navarro, Isabel Morales, Maria Gratschew in Nadja Braun, 11–40. Stockholm: International IDEA.
 - Petelinc, Milena. 2007. *Omejitve volilne pravice*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
 - Regazzi, Francesco. 2009. *The Invention of the Croatian Diaspora: Unpacking the Politics of "Diaspora" During the War in Yugoslavia*. Fairfax: The Center for Global Studies at George Mason University.
 - *Ustava Republike Slovenije*. 1991. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
 - Šturm, Lovro, France Arhar in Zalar Boštjan. 2002. *Komentar Ustave Republike Slovenije*. Brežice: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
 - Thompson, Judy. 2007. The implementation of external voting. V *Voting from abroad: Handbook on external voting*, ur. Andrew Ellis, Carlos Navarro, Isabel Morales, Maria Gratschew in Nadja Braun, 113–136. Stockholm: International IDEA.
 - Toplak, Jurij. 2000. *Volilni sistemi in oblikovanje volilnih enot*. Ljubljana: Nova revija.
 - *Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu*. Dostopno prek: <http://www.uszs.gov.si/> (30. oktober 2011).
 - *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina*. Narodne novine 155/2002. Dostopno prek: <http://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (25. oktober 2011).
 - Ustavno sodišče Republike Slovenije. 1997. *Odločba U-I-353/96*. Ur. L. RS 67/1997 (30. oktober 1997).
 - Vučko, Dušan. 2010. Evidenca volilne pravice – druga paradigma razmišljanja. *Javna uprava* 46 (1–2): 269–285.
 - *Zakon o evidenci volilne pravice (ZEVP-1-UPB1)*. Ur. l. RS 1/2007 (5. januar 2007).
 - *Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor*. Narodne novine 69/2003. Dostopno prek: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=1893> (25. oktober 2011).

- *Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (ZORSSZNM)*. Ur. l. RS 43/2006 (21. april 2006).
- *Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ-UPB1)*. Ur. l. RS 109/2006 (23. oktober 2006).
- *Zakon o zunanjih zadevah (ZZZ-1-UPB-1)*. Ur. l. RS 113/2003 (20. november 2003).
- Žagar, Katarina. 1999. Volilna pravica oseb nacionalnega porekla, ki niso državljani dotične države. V *Zbornik: 1999/2000*, ur. Sašo Gazdić in Tatjana Krašovec, 188–194. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

Priloge

- Priloga A: Število volilnih upravičencev v izseljenstvu – Slovenija

država	število volilnih upravičencev
Hrvaška	10524
Nemčija	8432
Srbija	4748
Kanada	4663
Italija	4562
Argentina	4240
Avstrija	3098
Avstralija	3026
Švica	2157
Združene Države	2042
Francija	1331
Bosna in Hercegovina	1118
Švedska	654
Makedonija, Nekdanja Jug. R.	607
Združeno Kraljestvo	500
Belgija	316
Črna gora	311
Nizozemska	306
Venezuela	178
Brazilija	177
Španija	149
Kosovo	91
Čile	89
Češka Republika	79
Urugvaj	71
Luksemburg	65
Nova Zelandija	62
Južna Afrika	58
Madžarska	54
Lihtenštajn	44
Norveška	43
Združeni Arabski Emirati	42
Danska	38
Finska	33
Peru	33
Slovaška	31
Grčija	27
Egipt	25
Poljska	24
Alžirija	23
Izrael	21
Mehika	20

Irska	19
Bolivija	17
Japonska	15
Ruska Federacija	14
Jordanija	12
Tunizija	11
Turčija	11
Libanon	10
Monako	10
Ukrajina	10
Bolgarija	9
Kolumbija	9
Portugalska	9
Ciper	6
Filipini	6
Dominikanska Republika	5
Ekvador	5
Kitajska	5
Malezija	5
Islandija	4
Katar	4
Madagaskar	4
Namibija	4
Zimbabve	4
Gana	3
Kenija	3
Kostarika	3
Malta	3
Nigerija	3
Pakistan	3
Panama	3
Singapur	3
Tajska	3
Hongkong	2
Indija	2
Kajmanski Otoki	2
Kuvajt	2
Saint Kitts in Nevis	2
Zelenortski Otoki	2
Albanija	1
Andora	1
Angola	1
Bahami	1
Belorusija	1
Bermudi	1
Francija, Evropski Del	1
Francosko Južno Ozemlje	1
Gvatemala	1

Indonezija	1
Iran (Islamska Republika)	1
Kamerun	1
Kazahstan	1
Kongo, Demokratična Republika	1
Koreja, Republika	1
Libijska Arabska Džamahirija	1
Mali	1
Maroko	1
Moldavija	1
Paragvaj	1
Portoriko	1
Romunija	1
San Marino	1
Saudova Arabija	1
Somalija	1
Sudan	1
Sv. Sedež (Vatikanska Mestn.D.)	1
Tanzanija, Združena Republika	1
Zambija	1
skupaj	54388

Vir: Državna volilna komisija (26. 9. 2011).²⁴

- Priloga B: Rezultati po voliščih DKP, kjer se je ugotavljal izid²⁵

VE	OVK	Sedež OVK	SDS	LDS	SD	NSi ²⁶	SLS+SMS	SNS	DeSUS	ZARES	skupaj
1	1	JESENICE	8	3	13	11	3		1	3	43
1	2	RADOVLJICA	4	1	2					2	9
1	3	RADOVLJICA	5	2	2	16	1			1	28
1	4	KRANJ	14	1	6	54	4		4	5	90
1	5	KRANJ	1		2	36			1	3	43
1	6	KRANJ	19		2	41	1		2	1	66

²⁴ Dokument je interne narave.

²⁵ Podatki so bili zbrani na Državni volilni komisiji in so bili namenjeni za nadaljno distribucijo po okrajnih volilnih komisijah.

²⁶ Stranka NSi ni dosegla 4% volilnega praga, a je vključena v tabelo, ker je skupno na volitvah na DKP zbrala največ glasov.

1	7	TRŽIČ	7		1	1				1	11
1	8	ŠKOFJA LOKA	13	1	11	36			2		64
1	9	ŠKOFJA LOKA	2	2		19					23
1	10	KAMNIK	12		1	15		2		1	31
1	11	IDRIJA	21	3	10	5	1				40
2	1	TOLMIN	17	1	4	11		1	2	1	39
2	2	PIRAN	5	1	3			1	2	2	16
2	3	IZOLA	4	1	2				1		9
2	4	KOPER	15	5	12	3		1	2	4	45
2	5	KOPER	12	6	11	3		2		1	38
2	6	SEŽANA	29	22	38	13		1	2	1	111
2	7	ILIRSKA BISTRICA	7		6	4	1	1	1		24
2	8	POSTOJNA	12		11	2					28
2	9	NOVA GORICA	14	1	13	21					51
2	10	NOVA GORICA	9	3	14	12			1	1	44
2	11	AJDOVŠČINA	10	1	15	20	2			1	49
3	1	LOGATEC	54	1	3	89	2				150
3	2	VRHNIKA	11	1	2	3					17
3	3	LJUBLJANA VIČ- RUDNIK	15		2	28	1				47
3	4	LJUBLJANA VIČ- RUDNIK	11		4	9	1			4	31
3	5	LJUBLJANA VIČ- RUDNIK	4	1	2	2			2	2	13
3	6	LJUBLJANA VIČ- RUDNIK	31	2	5	60		1		6	107
3	7	LJUBLJANA- CENTER	107	7	38	152	2		3	8	332
3	8	LJUBLJANA ŠIŠKA	12	2	17	11	1		2	2	51
3	9	LJUBLJANA ŠIŠKA	6	1	2	1			1	1	13
3	10	LJUBLJANA ŠIŠKA	8		4	3				2	18
3	11	LJUBLJANA ŠIŠKA	6		3	8	1			1	20
4	1	KOČEVJE	3	1	4	3	1		1		14

4	2	RIBNICA	36	1	2	33	1	1		2	77
4	3	GROSUPLJE	54		1	32				2	91
4	4	LITIJA	5		2	10	1			2	20
4	5	LJUBLJANA MOSTE- POLJE	10	1	2	9			1		23
4	6	LJUBLJANA MOSTE- POLJE	1	2	1	2			1	3	10
4	7	LJUBLJANA MOSTE- POLJE	18	1	6	24	2	1	1		56
4	8	LJUBLJANA BEŽIGRAD	17		3	5	3	1		4	34
4	9	LJUBLJANA BEŽIGRAD	21	3	10	24	1			7	73
4	10	DOMŽALE	42		3	71			1	1	125
4	11	DOMŽALE	4	1	6	2	1	1		3	20
5	1	ŠENTJUR	1			1			3		9
5	2	CELJE	8			1				3	16
5	3	CELJE	5	2	4	2	3			2	21
5	4	ŽALEC	1		1	1				2	6
5	5	ŽALEC	2	2	2	2					8
5	6	MOZIRJE	5		4						9
5	7	VELENJE	2	1		2	1				7
5	8	VELENJE	1		1	3				1	6
5	9	SLOVENJ GRADEC	2		1	1			2		7
5	10	RAVNE NA KOROŠKEM	5		3		1			4	13
5	11	RADLJE OB DRAVI	2	2	2						9
6	1	ČRNOMELJ	13	4	8	22	1		1	1	51
6	2	NOVO MESTO	14	1	4	6	3		1		35
6	3	NOVO MESTO	16	5	4	4		1	1		32
6	4	TREBNJE	14			20			2		38
6	5	BREŽICE	20	8	6	1			3	1	42
6	6	KRŠKO	4	1	7	3	2		1	1	20
6	7	SEVNICA	1	1	1	3					6

6	8	LAŠKO	7		2	1				1	11
6	9	HRASTNIK				1					1
6	10	TRBOVLJE			4	1				1	6
6	11	ZAGORJE			1	2	1			1	7
7	1	ŠMARJE PRI JELŠAH	4	1	2	3	1		1	1	14
7	2	SLOVENSKA BISTRICA	2	1	8	5	1				17
7	3	SLOVENSKE KONJICE	3			1			1		7
7	4	RUŠE	1		1				1		4
7	5	MARIBOR	1	1	3				1		6
7	6	MARIBOR	5		2	1				1	11
7	7	MARIBOR	1	1	1		1				5
7	8	MARIBOR	10	1	8	2		2	1	5	33
7	9	MARIBOR	2	4	2		1	1			11
7	10	MARIBOR	2		1					1	5
7	11	MARIBOR	4	1	3						8
8	1	LENDAVA	9	3		3	1				16
8	2	ORMOŽ	2		2	1				1	7
8	3	LJUTOMER	4	4	3	1	2				14
8	4	MURSKA SOBOTA	5	1							8
8	5	MURSKA SOBOTA	4		1	2	2			7	18
8	6	GORNJA RADGONA	5		5	1					13
8	7	LENART	2		2	3	1				11
8	8	PESNICA	2	1				1			5
8	9	PTUJ				2					3
8	10	PTUJ	3	1	6	1					12
8	11	PTUJ	1		1						2

SKUPAJ	911	126	407	1007	53	19	53	112	2834²⁷
	SDS	LDS	SD	NSI	SLS+SMS	SNS	DeSUS	ZARES	

Vir: Državna volilna komisija (26. 11. 2011).²⁸

- Priloga C: Število oddanih glasovnic na DKP in pošiljke po pošti, poslane na DKP.²⁹

	DKP	glasovali na DKP	po pošti	skupaj
1	BUENOS AIRES	247	1139	1386
2	CANNBERA	10	33	43
3	DUNAJ	31	4	35
4	CELOVEC	21	4	25
5	BRUSELJ	173	6	179
6	SARAJEVO	43	5	48
7	PRAGA	16	0	16
8	PODGORICA	38	10	48
9	KOPENHAGEN	8	0	8
10	PARIZ	38	5	43
11	ATENE	18	2	20
12	ZAGREB	87	36	123
13	RIM	21	2	23
14	VATIKAN	50	2	52
15	TRST	274	19	293
16	TOKIO	2	0	2
17	OTTAWA	24	11	35
18	TORONTO	203	17	220
19	BUDIMPEŠTA	7	0	7
20	SKOPJE	109	3	112
21	VARŠAVA	10	1	11
22	MOSKVA	23	1	24
23	BRATISLAVA	5	0	5

²⁷ V tabeli so prikazani rezultati tistih strank, ki so se uvrstile v parlament in tistih, ki so presegli namišljeni volilni prag na DKP, a niso dosegle volilnega praga na nacionalni ravni.

²⁸ Dokument je interne narave.

²⁹ Dokument je interne narave.

24	MADRID	22	1	23
25	STOCKHOLM	10	4	14
26	BERN	10	5	15
27	LONDON	49	8	57
28	WASHINGTON	23	4	27
29	NEW YORK	43	0	43
30	CLEVELAND	151	7	158
31	BERLIN	13	5	18
32	MUNCHEN	18	8	26
33	BEOGRAD	356	86	442
34	HAGG	9	1	10
skupaj		2162	1429	3591

Vir: Državna volilna komisija (26. 11. 2011)

- Priloga Č: Rezultati v 11. volilni enoti na volitvah v hrvaški parlament 2007

stranka, lista	število glasov	odstotek glasov
Hrvatska demokratska zajednica – HDZ	73.446	81,92%
Neodvisna lista – Jerko Ivanković Lijanović	9.024	10,07%
Hrvatska stranka prava – HSP	3.859	4,30%
Demokratski centar – DC	830	0,93%
Akcija socijaldemokrata Hrvatske – ASH Hrvatska radnička stranka – HRS Zelena stranka – ZS	730	0,81%
Hrvatska stranka mladih – HSM	439	0,49%
Hrvatska čista stranka prava – HČSP	327	0,36%
Stranka hrvatskih branitelja – SHB	286	0,32%
Neodvisna lista – Andjelko Galić	246	0,27%
Abeceda demokracije – Abeceda	166	0,19%
Alijansa za pravnu državu – Alijansa	132	0,15%

Domovinska gradanska stranka – DGS	88	0,10%
Hrvatski pravaši-Hrvatski pravaški pokret – HP-HPP	80	0,09%
Skupaj (z neveljavnimi glasovnicami – 749)	90.402	22,32%

Vir: Državno izborno povjerenstvo 2011